

DAINA, ĮAMŽINUSI SAVO KŪRĖJĄ

Kostas Aleksynas

*Aš verkiau parimus tarpvartėj darželio,
Kai paspaudęs ranką tyliai išėjai...*

Daug kas, ypač iš vyresnės kartos žmonių, ir šiandien mena, neretai per pobūvius, įvairius susiėjimus užtraukia dainą, prasidedančią šiais žodžiais. Joje mergelė atsisveikina savo mylimąjį su viltimi, kad jis dar sugrįš, bus nuoširdžiai sutiktas. Pritampa ji ir prie senųjų, ir prie atmenamais laikais atsiradusių dainų. Ir turbūt ne vienas dainininkas nustebus sužinojęs, kad žmogus, taip nuostabiai, švelniai išreiškęs artimų žmonių skyrimosi sukeltą nuotaiką, yra mūsų amžininkas, nors ir gyvenantis toli nuo mūsų.

Gimė ši daina daug sukrėtimų atnešusio Antrojo pasaulinio karo metais. Jos autorė – Vanda Panavaitė. Liepos 5 dieną artimieji atšventė jos 80 metų sukaktuves. O tada ji buvo aštuoniolikametė Švenčionių mokytojų seminarijos antrakursė. Lietuvą buvo užgrobusi svetimšalė kariuomenė. „Vokiečių okupacijos metais, – prisimena ji viename savo interviu, – mūsų kariai būdavo siunčiami į frontą, kur ne vienas ir žuvo... Matydavau liūdnius atsisveikinimus“. Tai ir įkvėpė sukurti eilėrašį. Išspausdino jį 1942 metų pabaigoje Švenčionyse išleistas ir visoje Lietuvoje plintantis „Ūkininko patarėjo“ kalendorius, o netrukus perspausdino Savisaugos dalinių savaitraštis „Karys“ (1943, sausio 16, Nr. 3). Jaunimo jis buvo pamėgtas ir beregint virto daina: yra paliudyta, jog jau vėlyvą tų pat metų rudenį buvo dainuojamas Anykščių apylinkėse ir maždaug tuo metu – Žemaitijoje. Patraukė ši daina pokario partizanų. Ko gero, per „miško brolius“ ji išpopuliarėjo visoje Lietuvoje, su kitomis partizanų dainomis pasiekė ir Vakarus.

O dainos kūrėją karo banga 1944 metais nunešė į Vokietiją. Iš ten ji emigravo į Kanadą, apsigyveno Hamiltone, ėmė reikštis kaip dainininkė lietuvių koncertuose, pokyliuose. Kartą per gastrolių atvykusio Čiurlionio ansamblio koncertą vyrų chorui ėmus dainuoti paskelbtą „Partizano dainą“, Vanda atpažino savo „Aš verčiau parimus“ ir labai susijaudino. Ta dingstimi Kanadoje einantys „Tėviškės žiburiai“ (1955, Nr. 16) paskelbė publikaciją, specialiai skirtą šiai dainai ir jos atlikimui Hamiltone. Nurodoma, kad muziką jai yra parašęs L. Šimutis ir ji „buvo viena labiausiai patikusių klausytojams“, jos žodžiai „yra atėję iš pavergtos Lietuvos“, o tikroji autorė esanti Hamiltone gyvenanti Vanda Panavaitė. „Palyginę originalų tekstą su „Čiurlionio“ dainuojamu, – rašoma pabaigoje, – rasime mažų pakeitimų. Tikrieji šios dainos žodžiai turėtų būti tokie, kokius čia duoda pati autorė“, – ir pridamas tekstas iš „Kario“.

Ištekėjusi už inžinieriaus architekto Jono Stankaus, V. Panavaitė-Stankienė persikėlė į Čikagą. Jungtinėse Amerikos Valstijose ji reiškėsi kaip estrados dainininkė. Įdainavo tris ilgo grojimo plokšteles (viena – anglų kalba). Kai kurioms dainoms žodžius sukūrė pati. Vaidino, vadovavo tautinių šokių rateliams, kūrė kupletus... „Lietuvių dienos“ (1956, Nr. 4) eilėraštį „Aš verčiau parimus“ paskelbė palydėdamas šiltais Bernardo Brazdžionio žodžiais: „Adomas Mickevičius yra pasakęs, kad kiekvienas žmogus vieną momentą savo gyvenime gali pasireikšti kaip kūrėjas, reikią tik tą momentą pagauti. Mūsų autorė tą momentą „pagavo“ Lietuvoje vokiečių okupacijos metais; šis jos eilėraštis <...> yra labai charakteringas Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio lyrikai ir turi puikių, originalių poetinių įvaizdžių. Dėl savo nuoširdaus tėvynės ginti išeinančiam kariui mergaitės jausmo, taip būdingo ir mūsų liaudies dainoje, jis bus patikęs ir šių dienų tėvynės laisvės kovotojams. Rado atgarsio jis ir tremtinių širdyse, ir visi jį mielai dainuoja“. Po gerų trijų dešimtmečių laikraštyje „Darbininkas“ (1987, liepos 31) Paulius Jurkus (pasirašęs *p.j.*) dar sykį paskelbia visą eilėraščio tekstą – irgi siekdamas, kad daina būtų dainuojama „taip, kaip parašyta autoriaus“. Todėl įsakmiai prašoma spausdinamą tekstą „išsikirpti, įdėti į savo dainorėlius ar į nurašomų dainų sąsiuvinius“.

Lietuvoje daina „Aš verčiau parimus“, nors ir labai paplitusi, beveik nevarijuoja, tepakeičiamas vos vienas kitas žodis. Retai kada į ją įterpiama kitų, daugiausia pokarinių, dainų posmų.